

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Interview met Peter Keppy en Raki Ap. West-Papoea: een gevaarlijke stilte

Auteurs: Anika Salden, Didi van Loenen en Krijn Korsman

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 47, nummer 4 (2026), pp. 52-57.

© 2026 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

WEST-PAPOEA: EEN GEVAARLIJKE STILTE

INTERVIEW MET PETER KEPPY EN RAKI AP

Anika Salden, Didi van Loenen en Krijn Korsman

Wat gebeurt er als een volk geen plek krijgt in de geschiedenis, actief wordt genegeerd en wordt onderdrukt door hogere machten? Dit is het geval in West-Papoea, een voormalige kolonie van Nederland. Het land dat onafhankelijkheid werd beloofd, maar slechts een nieuwe gewelddadige kolonisator kreeg. Dit verhaal wordt systematisch uit de geschiedenisboeken en het nieuws gehouden, zowel in Indonesië als in Nederland, maar waarom? Wie heeft daar belang bij? En wie kan deze stilte doorbreken? In de documentaire *The Promise* (2025) worden deze vragen behandeld vanuit historisch perspectief. Deze documentaire is de aanleiding tot ons mooie gesprek met hoogleraar (tevens oud-redactielid van *Skript*) Peter Keppy en activist Raki Ap. Dit gesprek vond plaats in hetzelfde gebouw dat vroeger dienstdeed als het hoofdkwartier van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Dit feit is weliswaar gedurende het gesprek niet benoemd, toch hangt de sluier van kolonialisme letterlijk over ons gesprek.

Peter Keppy

Raki Ap

De belofte en de stilte

In het hoofdkwartier van de Verenigde Naties werd in 1962 tussen Nederland en Indonesië het Akkoord van New York gesloten. Deze overeenkomst betekende de overdracht van de laatste Nederlandse kolonie in Azië, Nederlands-Nieuw-Guinea, aan Indonesië. Deze beslissing was een radicale draai in het beleid dat Nederland had gevoerd ten aanzien van Nederlands-Nieuw-Guinea. Tot 1962 had Nederland steeds aangestuurd op het zelfbeschikkingsrecht van de lokale bevolking, de Papoea's, waarmee onafhankelijkheid het uiteindelijke doel was. Dat deze overeenkomst werd gesloten is vooral te wijten aan de grote druk van de internationale gemeenschap en een dreigende oorlog tussen Nederland en Indonesië. Om de Papoea's niet geheel in de steek te laten werd afgesproken dat Indonesië binnen tien jaar een referendum moest organiseren waar de Papoea's over hun eigen lot mochten bepalen.

Zodoende werd in 1969 de inmiddels beruchte *Act of free choice* gehouden, bij de Papoeas ook wel bekend als de *Act of no choice*. Iets meer dan duizend Papoea's – op een bevolking van destijds circa 800.000 – mochten 'stemmen' over het lot van hun land, terwijl zij en hun families door het Indonesische leger met de dood werden bedreigd als zij voor onafhankelijkheid zouden stemmen. Het was dan ook niet verbazingwekkend dat unaniem werd gestemd voor aansluiting bij Indonesië.

Sinds de overdracht is West-Papoea hermetisch afgesloten. Geen enkele journalist krijgt toestemming van de Indonesische overheid om naar West-Papoea af te reizen, en ook mensenrechtenactivisten en inspecteurs van de Verenigde Naties worden geweerd. Sinds het begin van de Indonesische overheersing is er een grote militaire aanwezigheid in het gebied die tot vandaag de dag voortduurt, en is er een gehele media-blackout. Het nieuws dat wel naar buiten komt, wijst

op grove mensenrechtenschendingen en grootschalige klimaat- en milieuproblematiek. Verschillende historici en genocide-experts bestempelen de situatie in West-Papoea als een genocide.¹

Deze genocide conformeert echter niet met het beeld dat wij in het Westen veelal hebben van genocides, zoals de Holocaust of de genocide in Rwanda. Deze voltrokken zich in een snel tempo binnen enkele maanden of jaren en gingen gepaard met een hoge intensiteit van geweld. Omdat dit in West-Papoea niet het geval is, wordt de situatie in dit gebied binnen de academische literatuur beschreven met de term *cold genocide*.² Kjell Anderson, de bedenker van deze term, stelt dat dergelijke genocides stapsgewijs plaatsvinden over jaren of zelfs generaties. Hierbij is de vernietiging van een inheemse bevolking mogelijk niet de intentie, maar ondermijnen daders het bestaan van inheemse groepen wel door systematische onderdrukking of roekeloos beleid. Keppy en Ap vinden dit een terechte term voor wat er in West-Papoea gebeurt. Zo stelt Ap:

Bij Gaza en Oekraïne zie je letterlijk de bommen vallen, maar bij West-Papoea – en dat is het *cold aspect* – zijn het speldenprikjes over een langere tijd. Maar het aantal slachtoffers, ongeveer 500.000, is volgens de VN vijf keer het aantal slachtoffers van Gaza en Oekraïne samen, en niemand heeft het door.

Keppy ziet de term *cold genocide* ook als een reactie op de strikte manier waarop genocide nu wordt gedefinieerd. Hij is het eens met Anderson dat we af moeten stappen van deze strikte definitie van genocide, maar ook moeten kijken naar andere vormen van onderdrukking, bijvoorbeeld in culturele processen. 'De term *cold genocide* is breder toepasbaar dan alleen de casus van West-Papoea en is eigenlijk ook bruikbaar voor koloniale

overheden in het verleden.’

De genocide in West-Papoea wordt gekenmerkt door verschillende aspecten. Zo worden Papoea's van hun land verdreven door het Indonesische leger en wordt elke vorm van verzet streng bestraft. Zo is het laten zien van de Morgenster – de vlag die door Nederland voor de uiteindelijke onafhankelijkheid van West-Papoea was bedacht – verboden en worden deze daden van verzet bestraft met een lange celstraf. Naast het gebruik van grootschalig geweld tegen iedere vorm van verzet en het onderdrukken van de persvrijheid, heeft de Indonesische overheid al sinds de overname ingezet op een transmigratiebeleid. Van de ongeveer één miljoen mensen die woonachtig zijn in West-Papoea bestaat ongeveer de helft uit immigranten uit andere delen van Indonesië. Zodoende zijn de Papoea's bijna een minderheid in hun eigen land. Dit transmigratiebeleid is overigens niet nieuw, maar overgenomen van de voormalige Nederlandse koloniale overheid. Indonesië is daarmee in de praktijk zelf een wrede kolonisator geworden.

Het kolonialisme en de economische belangen

Hoewel de situatie in West-Papoea door historici en andere onderzoekers als genocide is bestempeld is er in Nederland – en de rest van het Westen – weinig aandacht voor. Gezien de huidige verontwaardiging en woede over de oorlog in Oekraïne en de genocide in Gaza is dit gebrek aan aandacht erg tekenend. Waar komen deze stilte en onverschilligheid vandaan?

Keppy en Ap wijten het gebrek aan aandacht voor West-Papoea aan uiteenlopende factoren. Zo wijst Keppy de 'preoccupatie met de eigen problematiek' als oorzaak aan. 'De dekolonisatie in het algemeen was pijnlijk voor de Nederlandse samenleving, waardoor eerst de Nederlands-Indische groep door een emancipatieproces moest.' De Indische

Nederlanders kregen hierdoor pas heel laat een stem binnen het dekolonisatie-debat. Andere groepen, zoals de Papoea's en Molukkers, maar ook kleinere groepen zoals Indonesische Chinezen 'hinkten daar achteraan en probeerden een stem te krijgen in de kakofonie van groepen die zich uitspraken over historisch onrecht', aldus Keppy. Verder stelt Keppy dat onwetendheid een grote rol speelt: 'Papoea is Verweggistan; het zegt de meeste Nederlanders gewoon heel weinig. Je moet jezelf informeren en vooral veel lezen. Bekendheid geven aan dit soort zaken is heel belangrijk.'

Keppy stelt ook dat er 'krachten zijn binnen de samenleving die helemaal niet zitten te wachten op verhalen over hoe slecht de uitwassen van het kolonialisme waren.' Schaamte en een superioriteitsgevoel dragen hier beiden aan bij. Ap sluit zich aan bij deze inzichten, maar stelt ook dat het gebrek aan aandacht een politieke keuze is geweest: 'Je kunt ervoor kiezen om West-Papoea wel of niet in de geschiedenisboeken of de Canon van Nederland op te nemen. Dat zijn heel bewuste keuzes die instituties en de politiek kunnen maken.' Dat West-Papoea niet wordt meegenomen in de nationale geschiedschrijving en het onderwijs is volgens Ap best te begrijpen: 'Wat Nederland Indonesië heeft aangedaan, de economische belangen en de rol van de koninklijke familie hierin, maken West-Papoea een uiterst gevoelige kwestie.' Toch vindt Ap dat Nederland de kar moet trekken om deze stiltes te doorbreken. 'Gezien de historische band die we hebben en de belofte die is gedaan destijds door de koningin en de regering. (...) Vanuit die historische context roepen wij Nederland, BV Nederland, de regering en de media op om die verantwoordelijkheid te nemen.' Volgens Ap is het pijnlijk om te zien dat Nederland die verantwoordelijkheid niet neemt. Het steekt hem dat andere landen – waar Nederland niet of nauwelijks binding mee heeft – meer

aandacht krijgen. Hieruit trekt hij de conclusie dat deze stilte een bewuste keuze is.

Vergroening ten koste van genocide

Dat het Westen stil blijft over de situatie in West-Papoea komt voor een groot gedeelte ook door de belangen die bedrijven hebben in de regio. Zo stelt Keppy:

Veel grote Westerse bedrijven investeren in West-Papoea en die hebben er totaal geen belang bij dat er aandacht wordt gevraagd voor wat zij daar doen, zoals milieuvervuiling en mensen van hun land verdrijven. Dit zijn allemaal mensenrechtenschendingen. Dit zijn gedeeltelijk grote multinationals met Amerikaanse, Engelse en misschien ook Nederlandse investeerders, maar ook *joint ventures* met de Indonesische overheid, waardoor Indonesië er ook geen belang bij heeft dat hier aandacht voor komt. Het is heel goed mogelijk dat dergelijke bedrijven ook lobbyen bij regeringen om stil te blijven.

De bedrijven waar Keppy naar verwijst zijn grote mijnbouwbedrijven zoals het Amerikaanse Freeport. West-Papoea is rijk aan grondstoffen waaraan veel geld wordt verdiend. De Grasbergmijn – de grootste goudmijn en op een na grootste kopermijn ter wereld – ligt bijvoorbeeld in West-Papoea. Deze mijn, geopereerd door Freeport, levert jaarlijks miljarden op voor de Indonesische staatskas. Door het economische belang voor de staat wordt het Indonesische leger ingezet om de mijn te bewaken.

De transitie naar ‘groene’ energie leidt eveneens tot milieuschade. In West-Papoea bevinden zich in de grond naast koper en goud ook grote hoeveelheden nikkel en kobalt: essentiële grondstoffen voor onze zonnepanelen en elektrische

auto's. De vraag naar deze grondstoffen en de winsten die met het delven gemoeid gaan zijn zo groot dat gezondheid en klimaat worden opgeofferd voor de mijnbouw. Zo besloot de Indonesische overheid in september 2025 om een nikkelmijn in de Raja Ampat-eilanden te heropenen, ook al was deze in juni van hetzelfde jaar gesloten vanwege gezondheidsklachten van de eilandbewoners en de effecten van de mijnbouw op lokale koraalriffen.³ Keppy benadrukt ook de persoonlijke rol van de consument in dit probleem: ‘Jij en ik zijn ook medeplichtig. Het nikkel dat in de batterijen zit van onze elektrische fietsen en mobiele telefoons is misschien afkomstig uit Papoea, of andere conflictgebieden zoals Congo.’ Ap bevestigt dat Indonesië nu de grootste nikkelexporteur is van de wereld, wat des te meer onze afhankelijkheid en medeplichtigheid bevestigt.

Kunst en activisme

Keppy en Ap benadrukken dat kunstenaars een belangrijke rol kunnen spelen in het verbreken van de stilte rondom West-Papoea. Keppy stelt dat vooral de economische belangen machthebbers bezighouden: ‘Ik vrees dat [de oplossing] vanuit de *grassroots* moet gaan komen, want *top-down* zijn de belangen te groot.’ Ap bevestigt dit: ‘Kijk naar het einde van de slavernij, van apartheid in Zuid-Afrika. (...) Die veranderingen kwamen zelden vanuit het centrum van de macht, maar van mensen die bereid waren zich in te zetten tegen de gevestigde macht.’ Hoewel Keppy liever een actievere houding had gezien bij de politiek, zijn met name kunstenaars hier de sleutel in; zij bereiken een groter publiek dan academici. Zo geeft hij voorbeelden van schrijvers die hun leven op het spel hebben gezet in de strijd om gehoord te worden: ‘Onder andere de Nigeriaanse schrijver en televisiemaker Ken Saro-Wiwa (die valselijk was beschuldigd) schreef boeken en maakte televisie-

programma's over de rol van de westerse oliemaatschappijen in Nigeria. Dat heeft hij met de dood moeten bekopen.'

Daarom is hier juist een taak weggelegd voor kunstenaars die zich vrij kunnen uiten, zoals Nederlandse makers. In Indonesië is het voor creatievelingen een stuk moeilijker om zich activistisch te kunnen uitdrukken. Ap waakt hierbij wel dat het juiste perspectief wordt verteld. Het verleden leerde hem net te vaak dat hij voorzichtig moet zijn om niet gereduceerd te worden tot minderwaardig. Daarom kostte het maken van *The Promise* tien jaar. Ap en zijn mede-activisten hadden in eerste instantie weinig vertrouwen in de maker: zou hij wel het juiste verhaal kunnen vertellen? Uiteindelijk is hij erg blij met de documentaire en daarom roept Ap dan ook op aan witte, Nederlandse makers om hun privilege in te zetten en de situatie in West-Papoea aan te kaarten.

Daar halen Keppy en Ap hoop uit. Zo benoemt Keppy specifiek Iraanse filmmakers als inspirerend, 'die illegale speelfilms maken over de huidige problematiek die daar speelt; over jonge Iraanse vrouwen die protesteren en hun hoofddoeken afgooien en de straat op gaan, massaal, met gevaar voor eigen leven.' De inzet van activisten, met name jonge mensen, inspireert zowel Keppy als Ap en geeft hun hoop in iets wat ogenschijnlijk hopeloos lijkt. Toen we vroegen hoe zij met al deze ellende omgaan en zichzelf sterk houden, stelde Ap dat hij hoop haalt uit de kleine overwinningen, een interview zoals dit, een lezing of een gesprek. Het onderdrukken van zijn activistische neigingen zou hem juist tot pessimisme veroordelen: 'Dat ik een stem kan zijn om de stilte te doorbreken, geeft mij een voldaan gevoel.' Ook als historici kunnen wij bijdragen om de aandacht voor West-Papoea te vergroten en de stilte rondom dit onderwerp te doorbreken. Mensen als Keppy en Ap inspireren en herinneren

ons aan het belang van het gebruiken van onze stem. Dit interview vormt dan ook een bescheiden stap om bij te dragen aan de historische en maatschappelijke dialoog over het onrecht in West-Papoea.

Raki Ap is de internationale woordvoerder van de United Liberation Movement for West Papua (ULMWP) en een toonaangevend pleitbezorger voor klimaatrechtvaardigheid. Als grondlegger van Inheemse Perspectieven op Klimaatverandering integreert hij inheemse kennis met moderne duurzaamheidsstrategieën. Eerder was hij woordvoerder voor de Green State Vision en de Free West Papua Campaign, waarna hij in 2024 werd benoemd tot ULMWP-woordvoerder met mandaat om de gehele beweging internationaal te vertegenwoordigen. Zijn inzet voor inclusieve klimaattransities werd bekroond met het Duurzaamheidslintje 2024. Ap werkt wereldwijd aan erkenning, rechtvaardigheid en duurzame toekomstvisies voor West-Papoea.

Peter Keppy studeerde antropologie aan de Universiteit van Amsterdam en promoveerde op niet-westerse geschiedenis aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Vanaf 1998 tot heden is hij onderzoeker bij het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust en Genocidestudies. Hij werkte in twee NWO-projecten o.a. nauw samen met onderzoekers van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) en met onderzoekers van Universitas Gadjah Mada, Yogyakarta. Tussen 2018 en 2023 was hij lid van de Pensioen- en Uitkeringsraad, een orgaan voor advies en uitvoering van wetten voor Nederlandse oorlogsgetroffenen en verzetslieden. Sinds september 2023 bekleedt hij de bijzondere leerstoel populaire cultuur en massaal geweld in Zuidoost-Azië aan de Radboud Universiteit.

Eindnoten

- 1 P. Antonopoulos en D. Castle, 'Forgotten genocide in Indonesia: Mass violence, resource exploitation and struggle for independence in West-Papua', in: Frank Jacob (red.), *Genocide and mass violence in Asia: an introductory reader* (Berlijn 2019) 160-188; J. Wing en P. King, *Genocide in West-Papua? The role of the Indonesian state apparatus and a current needs assessment of the Papuan people* (Centre for peace and conflict studies, University of Sydney 2025).
- 2 K. Anderson, 'Colonialism and cold genocide: The case of West-Papua', *Genocide studies and prevention: an international journal* 9:2 (2015).
- 3 H. N. Jong, 'Indonesia reopens Raja Ampat nickel mine despite reef damage concerns', Mongabay, <https://news.mongabay.com/2025/09/indonesia-reopens-raja-ampat-nickel-mine-despite-reef-damage-concerns/> (geraadpleegd op 28 oktober 2025).